

Nr 146

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstgöringstiden för tandläkare inom folktandvården jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 160 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 6 april 1956, föreslagit riksdagen att godkänna av föredraganden föreslagen ändring av grunderna för statsbidrag till folktandvård.

Sedan enighet icke kunnat ernås vid löneförhandlingar mellan Svenska stadsförbundet och Sveriges tandläkarförbund avseende arbetstiden m. m. för tandläkare inom de landstingsfria städernas folktandvård, hemställde parterna i gemensam skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 september 1953 om en allsidig utredning, huruvida skäl kunna anses föreligga att ändra nu såsom villkor för statsbidrag och anslutning till statens pensionsanstalt stadgade tjänstgöringstider för inom folktandvården verksamma tandläkare. Parterna förklarade sig ense om att de beslut, som statsmakterna på grund av utredningen kunde komma att fatta, skulle i fråga om tjänstgöringstiderna för tandläkare inom de landstingsfria städernas folktandvård vara avgörande, i den mån icke enligt parternas samstämmiga uppfattning speciella förhållanden motiverade annat.

Genom beslut den 13 november 1953 föreskrev Kungl. Maj:t, att framställningen skulle överlämnas till 1951 års pensionsutredning för att av utredningen tagas i beaktande i samband med utredningsuppdragets fullgörande.

Sedermera anhöll tandläkarförbundet ånyo om en utredning med uppgift att utröna de lämpligt avvägda tjänstgöringstiderna för tandläkare inom folktandvården. Sedan Kungl. Maj:t den 29 april 1955 bemyndigat chefen för inrikesdepartementet att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att verkställa utredning av frågan om tjänstgöringstiden för tandläkare inom folktandvården och därmed sammanhängande spörsmål, tillkallade departementschefen den 10 juni 1955 byråchefen i försvarets fabriksstyrelse J. T. A. Broomé att verkställa utredningen.

Med skrivelse den 18 november 1955 har utredningsmannen överlämnat en promemoria i ämnet.

Över promemorian har utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen, stats-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1956. 6 saml. Nr 146—147*

kontoret, styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet, Sveriges tandläkarförbund samt Sveriges tandvårdsinspektörför-
ening.

I statsrådsprotokollet lämnas en redogörelse för gällande bestämmelser m. m. samt för utredningsmannens förslag jämte remissyttrandena. I dessa delar får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet (s. 3—13). För egen del anför föredraganden följande.

Det statliga driftbidraget till folktandvård utgår numera såväl till landsting som till stad utanför landsting i förhållande till antalet fullständigt behandlade barn. Om hänsyn toges endast härtill, kan det icke anses påkallat att rätten till statsbidrag göres beroende av att de i folktandvården anställda tandläkarna har viss minimiarbetstid. Vissa andra omständigheter bör emellertid beaktas, när det gäller att bedöma, huruvida föreskrifter om arbetstiden bör bibehållas såsom statsbidragsvillkor.

Bristen på tandläkare inom folktandvården är alltjämt kännbar. Av de drygt 1 100 distriktstandläkartjänster, som fanns inrättade den 1 juli 1955, uppehölls 364 av utlänningar, vilka förordnats som vikarier, och 291 av stipendiater, medan 84 tjänster saknade innehavare eller vakansvikarie.

I syfte att stimulera rekryteringen till folktandvården föreslog 1946 års folktandvårdssakkunniga (SOU 1948:53) bl. a. införande av s. k. avkortade heltidstjänster med en årlig arbetstid av 1 300 arbetstimmar. Dessa tjänster, vilka företrädesvis skulle avse barn- och ungdomstandvård, ansågs lämpade för t. ex. gifta kvinnliga tandläkare. Vid anmälan av detta förslag i propositionen nr 84/1950 fann sig dåvarande chefen för inrikesdepartementet icke kunna biträda detsamma med hänsyn till att reformen befärades på lång sikt komma att relativt sett minska antalet arbetstimmar inom folktandvården. Riksdagen, som delade departementschefens farhågor på denna punkt, anslöt sig till propositionen.

Vid verkställandet av den nu föreliggande utredningen angående tjänstgöringstiden för tandläkare inom folktandvården har utredningsmannen ansett det falla utanför hans uppdrag att pröva, huruvida och i vad mån anställning med avkortad tjänstgöring lämpligen bör förekomma. Ej heller har han tagit ställning till om kravet på viss minimitjänstgöring bör bibehållas såsom statsbidragsvillkor. Något nytt material ägnat att belysa detta spörsmål har sålunda nu ej framkommit.

Självfallet har statsmakterna det största intresse av att folktandvården fungerar så effektivt som möjligt och att dess fortsatta utbyggande till att omfatta hela det svenska folket underlättas. Kunde ett upphävande av arbetstidsföreskrifterna i statsbidragskungörelsen med skäl antagas verka i sådan riktning, skulle jag därför icke tveka att tillstyrka detta. Härigenom skulle emellertid möjligheter öppnas att inrätta både avkortade heltidstjänster och deltidstjänster. Då riksdagen så sent som år 1950 avvisat förslag om att införa sådana tjänster och intet nu framkommit som synes ge anledning till ändrat ståndpunktstagande härutinnan, anser jag försiktigheten bjuda, att det nuvarande kravet på heltidstjänstgöring tills vidare bibehålles.

När det gäller att bedöma vad som skall kunna anses såsom en i och för sig lämpligt avvägd arbetstid för folktandvårdens tandläkare, är det enligt min mening tveksamt, om det överhuvud taget kan på objektiva grunder fastslås, att en eller ett par timmars längre eller kortare tjänstgöringstid

per vecka skulle ha någon avgörande betydelse för den allmänna förslitnings- och påfrestningsgraden i yrket. Emellertid har utredningsmannen efter egna studier av hur arbetet bedrivs på ett antal polikliniker och behandlingsavdelningar inom folktandvården och på grundval av en nyligen verkställd dödlighetsundersökning bland tandläkare m. m. ansett sig kunna konstatera, att tandläkaryrket såsom sådant genomsnittligt sett ej skulle vara mera förslitande än andra yrken och att den i gällande statsbidragskungörelse fastställda arbetstiden av 42 timmar i veckan icke skulle vara olämpligt avvägd. Under sådana förhållanden anser jag mig böra förorda utredningsmannens förslag, att föreskriften om 42 timmars tjänstgöring per vecka i princip bibehålles för tandläkare inom folktandvården.

Sådan tandvård, som meddelas barn i förskoleåldern, psykiskt efterblivna och psykolabila barn samt spastiska barn, har emellertid av utredningsmannen befunnits mera psykiskt eller fysiskt påfrestande än annan tandvård och därför ansetts motivera kortare arbetstid. För befattningar, som inrättats för vård av enbart sådana ur behandlingssynpunkt svårhanterliga barn, har utredningsmannen föreslagit, att arbetstiden bestämmes till 39 timmar i veckan. Mot detta undantag, som huvudsakligen endast skulle komma att beröra ett antal befattningar vid Eastmaninstitutet i Stockholm, har jag intet att erinra.

I de fyra största städerna utanför landsting har i vissa fall sedan lång tid tillbaka tillämpats andra tjänstgöringstider än vad i statsbidragskungörelsen förutsattes. Kungl. Maj:t har av 1955 års riksdag bemyndigats att vid beviljande av statsbidrag till folktandvård i stad utanför landsting tills vidare medgiva de avvikelser från eljest gällande grunder, som bedömdes oundgängligen nödvändiga. Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t för folktandvården i Stockholm bl. a. medgivit vissa organisatoriska avvikelser från vad statsbidragsbestämmelserna föreskriver. Vidare har Kungl. Maj:t förklarar hinder icke möta mot att Stockholm, Malmö och Norrköping, i avbidan på resultatet av den nu verkställda utredningen, bibehölle vissa kortare tjänstgöringstider. För Göteborgs del har Kungl. Maj:t redan tidigare förklarar sig ej ha något att erinra mot att vissa där gällande kortare tjänstgöringstider tillämpades. Det skulle enligt min mening vara alltför rigoröst att kräva, att nämnda städer för att bibehållas vid rätten till statsbidrag skulle förlänga arbetstiden för redan anställda befattningshavare inom folktandvården. Det av 1955 års riksdag lämnade bemyndigandet torde därför i fortsättningen få utnyttjas för att medgiva, att de fast anställda tandläkare i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping, som f. n. har kortare tjänstgöringstider än 42 timmar per vecka, tills vidare må bibehållas vid dessa arbetstider.

Vid anmälan av proposition nr 84/1950 betonade departementschefen, att frågan om semesterledens längd vore en förhandlingssak. Om semestern av organisatoriska skäl utbytes mot ferier, bör detta enligt min mening icke föranleda, att huvudmannen går förlustig rätten till statsbidrag.

För anslutning till statens pensionsanstalt torde för annan tandläkare inom folktandvården än lasarettständer alltjämt böra krävas heltidsanställning. Vid tillämpningen av SPA-reglementet torde begreppet heltidsanställd liksom hittills böra tolkas i anslutning till bestämmelserna om arbetstiden i statsbidragskungörelsen.

Den av mig förordade ändringen av nämnda bestämmelser medför, att tandläkarbefattning för tandvård åt enbart förskolebarn och andra ur behandlingssynpunkt svårhanterliga barn, med vilken är förenad en tjänst-

göringstid av minst 39 timmar per vecka, skall kunna anslutas till pensionsanstalten. Tandläkare som av organisatoriska skäl åtnjuter ferier bör vidare betraktas som heltidsanställd vid tillämpningen av SPA-reglementet.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut i fråga om den särskilda reglering, som kan komma att visa sig påkallad beträffande pensionsförhållandena för här avsedda tandläkare med mindre omfattande arbetstid räknat för år eller för vecka än den regelmässiga.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Huss m. fl.* (I: 573) och den andra inom andra kammaren av herr *Ahlberg m. fl.* (II: 763) har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 160 måtte besluta, att 9 § punkten 3 kungl. kungörelsen den 22 september 1950 angående statsbidrag till folktandvård utgår.

Beträffande de skäl, motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande hänvisas till motionen II: 763.

Utskottet. När riksdagen år 1950 avvisade förslaget om att inrätta avkortade heltidstjänster inom folktandvården, skedde detta i första hand med hänsyn till att en sådan reform befarades på lång sikt komma att relativt sett minska antalet arbetstimmar inom folktandvården. Föredraganden har i förevarande proposition, främst med beaktande av att genom ett upphävande av arbetstidsföreskrifterna i statsbidragskungörelsen möjligheter skulle öppnas att inrätta både avkortade heltidstjänster och deltidstjänster, ansett försiktigheten bjuda, att det nuvarande kravet på heltidstjänstgöring tills vidare skall bibehållas. I motionerna I: 573 och II: 763 har anförts att ett beslut i enlighet med propositionens förslag om bibehållande av arbetstidsbestämmelserna i statsbidragskungörelsen med största sannolikhet även för framtiden kommer att verka hämmande på folktandvårdens utbyggnad.

För egen del får utskottet anföra, att det knappast torde vara möjligt att förebringa allmängiltigt objektivt underlag för ett avgörande av frågan, huruvida största möjliga effektivisering och utbyggnad av folktandvården bäst kan nås genom att bibehålla arbetstidsföreskrifterna i statsbidragskungörelsen såsom föredraganden föreslår eller genom att borttaga desamma ur kungörelsen såsom motionärerna önskar. Härutinnan kan endast subjektiva bedömningar av den framtida utvecklingen presteras. Vad som kan slås fast är för dagen, att något nytt faktiskt material för belysning av frågan inte framkommit genom den slutförda utredningen.

Utskottet, som erinrar om att det statliga driftbidraget till folktandvården numera utgår i förhållande till antalet fullständigt behandlade barn såväl till landsting som till stad utanför landsting, finner att det vid sådant förhållande ur principiell synpunkt kan anföras skäl mot att i statsbidragskungörelsen bibehålla arbetstidsföreskrifter. Med hänsyn emellertid till det läge i vilken frågan befunnit sig, då den hänskjutits till statsmakter-

nas prövning, har utskottet funnit sig böra på i huvudsak de skäl, som anförts av föredraganden, förordade Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Av detta ståndpunktstagande följer, att utskottet avstyrker yrkandet i motionerna.

Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t ägnar de komplicerade förhållanden, som påverkar frågan om ett borttagande av arbetstidsföreskrifterna ur statsbidragskungörelsen, fortlöpande uppmärksamhet och — om utvägar kan finnas till en förbättrad rekrytering av folktandvården och då särskilt barntandvården — underställer riksdagen förslag i ämnet.

Under åberopande av det anförda och då utskottet inte funnit anledning till erinran mot vad föredraganden i övrigt anført och föreslagit hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna av föredraganden i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 6 april 1956 föreslagen ändring av grunderna för statsbidrag till folktandvård;

b) med avslag å motionerna I: 573 och II: 763 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført beträffande åtgärder för att åstadkomma en förbättrad rekrytering av tandläkare till folktandvården.

Stockholm den 18 maj 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 147; dock att fröken Vinge deltagit i stället för herr Malmborg i Skövde och herr Rubbestad i stället för herr Svensson i Stenkyrka.

Reservationer

1) av herrar *Ohlon, Ragnar Bergh*, fröken *Elmén*, herrar *Cassel, Gustafsson* i Skellefteå, fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort i princip tillstyrka motionerna I: 573 och II: 763 samt att därför

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 4 börjar med »Utskottet, som» och på s. 5 slutar med »i ämnet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som erinrar om att det statliga driftbidraget till folktandvården numera utgår i förhållande till antalet fullständigt behandlade barn såväl till landsting som till stad utanför landsting, finner det vid sådant förhållande ur principiell synpunkt oriktigt att i statsbidragskungörelsen bibehålla även arbetstidsföreskrifter. Mot deras bibehållande talar även att frågan om arbetstidens längd bör betraktas som en förhandlingsfråga. Av

anförda skäl kan utskottet tillstyrka yrkandet i motionerna I: 573 och II: 763. Emellertid skulle ett omedelbart borttagande av arbetstidsföreskrifterna kunna skapa vissa praktiska svårigheter, bl. a. då det gäller tillämpningen av bestämmelserna i SPA-reglementet. Utskottet förordar därför att syftet med motionerna tillgodoses på det sätt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t föranstaltar om att det åt 1951 års pensionsutredning lämnade utredningsuppdraget skyndsamt slutföres samt att Kungl. Maj:t, sedan ställning därefter tagits till pensionsutredningens förslag, ofördröjligen underställer riksdagen förslag om borttagande av arbetstidsbestämmelserna ur kungörelsen den 22 september 1950 angående statsbidrag till folktandvård,»

dels ock utskottets hemställan under b) bort ha följande lydelse:

»b) i anledning av motionerna I: 573 och II: 763 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till borttagande av arbetstidsbestämmelserna ur kungörelsen om statsbidrag till folktandvården i enlighet med vad utskottet anfört.»

2) av herrar *Pålsson, Nils Theodor Larsson, Rubbestad och Johansson* i Mysinge, vilka ansett att

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 4 börjar med »Utskottet, som» och på s. 5 slutar med »i ämnet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Mot bakgrunden av det anförda har utskottet funnit sig på i huvudsak de skäl, som anförts av föredraganden, böra förorda Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Av detta ståndpunktstagande följer, att utskottet avstyrker yrkandet i motionerna.»

dels ock utskottets hemställan under b) bort ha följande lydelse:

»b) avslå motionerna I: 573 och II: 763.»